

У канцы XX ст. свет істотна змяніўся. Цяпер усе мы звязаны інфармацыйнымі патокамі. Становіцца выгадна развіваць камунікацыі і нават кааперацыю. У сувязі з гэтым значна ўзмацніліся міжнародныя сувязі, асабістыя і прафесіянальныя кантакты. Вось і мне пашчасціла пабываць у ліпені 1998 г. з групай бібліятэчных і інфармацыйных работнікаў Беларусі ў ЗША па спецыяльнай бібліятэчнай праграме "Інфармацыйныя тэхналогіі і сучасная бібліятэка".

Увогуле добрая і насычаная праграма адпавядала прафесійным інтарэсам і дазволіла азнаёміцца з дзейнасцю вялікай колькасці бібліятэк розных узроўняў, тыпаў, відаў. Часопіс ужо паведамляў на сваіх старонках пра цікавыя сустрэчы ў амерыканскіх бібліятэках і інфармацыйных цэнтрах. Але нельга не падзяліцца ўражаннімі ад наведвання публічных бібліятэк розных штатаў Амерыкі і адзначыць найбольш важныя рысы іх сучаснага стану.

У ЗША публічныя бібліятэкі разглядаюцца як важнейшы рэсурс пасуповага развіцця нацыі, грамадства ў цэлым і як сродак умацавання жыццёвых пазіцый кожнай асобы, сям'яў, тых ці іншых груп, дасягнення іх дабрабыту і забеспячэння доступу да ведаў і інфармацыі ўсяго насельніцтва. Зыходзячы з гэтага тэзіса, паслугі публічных бібліятэк больш дэмакратычныя за іншыя віды абслугоўвання амерыканскага грамадства. Дарэчы, яны маюць сваё прафесійнае аб'яднанне ў межах Амерыканскай бібліятэчнай Асацыяцыі — Асацыяцыю публічных бібліятэк, якая вельмі мэтанакіравана працуе, арганізуючы розныя даследаванні, у т.л. сацыялагічныя, распрацоўвае праграмы (праекты) і атрымлівае субсідыі па падтрымцы дзейнасці бібліятэк у сферы адукацыі і занятасці насельніцтва і інш.

Амерыканскі вопыт арганізацыі абслугоўвання чытачоў вялікі і ўключае ў сябе, як і ў нас на Беларусі, пошук прагрэсіўных, разнастайных форм абслугоўвання, шырокае ўкараненне сродкаў механізацыі і аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў. Бібліятэчныя будынкі, як правіла, — цудоўныя збудаванні і з архітэктурнага, і з функцыянальнага пункта гледжання. Актыўнае прымяненне камп'ютэраў, у тым ліку і ў хатніх умовах, развіццё камунікацыйных тэхналогій, безумоўна, уплываюць на дзейнасць сучасных бібліятэк. Такія працэсы, як прыём—выдача літаратуры на кафедрах, кантроль, апрацоўка і каталагізацыя, бібліяграфічнае абслугоўванне, цалкам аўтаматызаваныя. Публічныя бібліятэкі актыўна выкарыстоўваюць доступ да Internet і сеткавы рэжым узаемадзеяння. Дзякуючы новым тэхналогі-

ям іх функцыі значна пашыраюцца. На якасць працы вялікі ўплыў аказвае фінансавая падтрымка з боку федэральнага і мясцовага бюджэтаў і памяркоўная падатковая палітыка. У асноўным агульная канцэпцыя фінансавання партнёрства захоўваецца аднолькавая ва ўсіх штатах: 20% сродкаў на ўтрыманне бібліятэк павінна выдзяляцца з федэральнага бюджэту, 30% — з бюджэту штата і палова сродкаў — з мясцовага бюджэту. Але гэта не выключае прыватных ахвяраванняў, спонсарства.

Важным адрозненнем публічных бібліятэк ЗША з'яўляецца іх мясцовае кіраванне, якое заканадаўча замацавана і адлюстроўвае тое, што амерыканцы аддаюць перавагу мясцовым рашэнням. Таму поспех дзейнасці публічнай бібліятэкі залежыць ад задавальнення ёю патрэб насельніцтва штата ці горада, ад таго, якія віды паслуг яна прапануе. Дарэчы, амерыканская бібліятэчная статыстыка па публічных бібліятэках адлюстроўвае аб'ёмы фондаў, бюджэт і персанал. На нашы пытанні "колькі ў бібліятэцы чытачоў?", "якая кнігавыдача?" мы амаль не чулі канкрэтных адказаў. Гэта нас вельмі здзіўляла. Звычайна гаворка пераходзіла на змест, напрамкі дзейнасці і інфармацыйныя тэхналогіі, бібліятэчныя праграмы па рабоце з насельніцтвам. Так, усе публічныя бібліятэкі, дзе давалося быць, актыўна ўдзельнічаюць у павышэнні пісьменнасці насельніцтва, інакш кажучы, выконваюць адукацыйную функцыю, вельмі добра працуюць з дзецьмі, з сацыяльна неабароненымі слямі насельніцтва і інвалідамі. Для нашай дэлегацыі новага ў гэтым напрамку дзейнасці было няшмат.

Як сцвярджае замежная бібліятэчная прэса, амерыканскае грамадства канца XX ст. — інфармацыйнае грамадства. Гэта ставіць перад публічнымі бібліятэкамі складаную задачу — неабходнасць задавальняць сучасныя інфармацыйныя патрэбы насельніцтва, адначасова захоўваючы свае традыцыйныя функцыі цэнтраў культуры, адукацыі і самаадукацыі. Новыя патрэбы выкліканы дынамічным характарам рыначнай эканомікі, вялікай міграцыяй значнай колькасці насельніцтва ва ўмовах адкрытага грамадства, па прычыне змены месца працы, прафесіі, тэрытарыяльных пераездаў. Так пачалі фарміравацца ў бібліятэках фонды і базы даных дзелавой інфармацыі і службы сацыяльнай

ЛЮДМІЛА КІРУХІНА

У ПУБЛІЧНЫХ БІБЛІЯТЭКАХ ЗША: ПРАФЕСІЯНАЛЬНЫЯ КАНТАКТЫ

інфармацыі. Паколькі ў сучасны момант беларускія бібліятэкі таксама пачалі займацца гэтай работай, то ўсёй дэлегацыі было вельмі карысна не толькі азнаёміцца з амерыканскім вопытам, але выверыць і ў нечым параўнаць свае айчыныя падыходы да бібліятэчна-інфармацыйнага абслугоўвання розных груп насельніцтва.

Першыя цікавыя прафесіянальныя кантакты адбыліся ў мясцовых муніцыпальных бібліятэках у гарадах Спрынгфілд, Вест-Спрынгфілд, Амхерст і Палмер (шт. Массачусетс). Для такога тыпу бібліятэк характэрна пад адным дахам умоўна падзеленая прастора з поўнасцю адкрытым доступам дзяцей і дарослых да фонду. Заходзьце з вуліцы і шукайце на стэлажах, чытайце, глядзіце, слухайце, гуляйце з цацкамі аж да зачынення бібліятэкі, пакуль не пажадаеце штосьці ўзяць дадому. Гэту свабоду забяспечылі электронныя ўстаноўкі аховы несанкцыяніраванага вынасу кніг з бібліятэкі, якіх у нас, на жаль, амаль няма.

Добрае ўражанне засталася ад наведвання гарадской публічнай бібліятэкі імя Джонса ў горадзе Амхерст, у якім пражывае каля 70 тыс. жыхароў. Ёсць яшчэ універсітэт і універсітэцкая бібліятэка. А ўразіла нас тут прадуманая работа з рознымі групамі насельніцтва па бібліятэчных праграмах, такіх як "Званок за дапамогай", "Сямейная сетка", "Доступ да аховы здароўя і паслуг", "Каардынацыя дабрачыннай дзейнасці" і "Выкладанне англійскай мовы" (праграма вывучэння англійскай мовы як другой мовы). За інфармацыяй па тэлефоне (6 тыс. званкоў у год) у бібліятэку звяртаецца любы жыхар. На пытанні "дзе знайсці работу", "як атрымаць грамадзянства", "як атрымаць хуткую медыцынскую дапамогу і кансультацыю ўрача", нават "дзе знайсці ежу і начлег" адказваюць бібліятэчныя кансультанты, карыстаючыся інфармацыйнымі базамі даных. Усё камп'ютэрызавана. А ў самой бібліятэцы можна добра адпачыць. Тут працуе літаратурны музей і мастацкая галерэя. Ubачыўшы гэта, разумеш: такая бібліятэка заўсёды будзе патрэбна жыхарам горада, ды і муніцыпалітэт нядрэнна фінансуе яе, выдзяляе 75% ад бюджэта.

Палмерская публічная бібліятэка, што нядаўна адзначыла сваё 100-годдзе, абслугоўвае 4 населеныя пункты, мае ў штаце 17 супрацоўнікаў, абс-

Дэнверская
публічная
бібліятэка

Публічная бібліятэка
Лос-Анджэлеса

лугоўвае 18 тыс. чытачоў, мае фонд 71 тыс. экз., 200 тыс. кнігавыдач у год. Бібліятэка вядома ў штаце як адна з удзельніц гранта пад назвай "Муниципальнае партнёрства дапамогі дзецям", які павінен палепшыць абслугоўванне малалетніх дзяцей і іх сем'яў з далучэннем да гэтага працэсу мясцовых арганізацый. Бібліятэка цесна супрацоўнічае з гарадскім бізнесам і мае бібліятэку-перасоўку "букмабіль". Значную дапамогу бібліятэцы аказваюць добраахвотнікі, якія завуцца тут валанцёрамі.

Адной з буйнейшых бібліятэчных сістэм ЗША з'яўляецца сістэма публічных бібліятэк Лос-Анджэлеса (шт. Каліфорнія), якая налічвае 62 бібліятэкі ва ўсіх раёнах горада і прыгарадах. Запомніліся багатыя інфармацыйныя рэсурсы сістэмы, якія налічваюць звыш 4 млн тамоў і акрамя кніг і перыёдыкі ўключаюць карты, патэнты, аўдыёкасы, фільмы і відэаленты, рэпрадукцыі твораў мастацтва. Перасоўныя бібліятэчныя сістэмы забяспечваюць абслугоўванне інвалідаў па зроку. Са спецыяльных збораў нагадаем гісторыю Каліфорніі, афра-амерыканскую белетрыстыку, генеалогію, японскія гравюры, рэдкія кнігі і буйнейшую ў краіне калекцыю матэрыялаў пра ежу і напіткі, якая ўключае некалькі тысяч меню, у асноўным каліфарнійскіх рэстаранаў. Вельмі ўразіў нас будынак Цэнтральнай публічнай бібліятэкі — сапраўдны храм! Ранейшы быў знішчаны пажарамі ў 1986 г. Аднаўленне абышлося ў 200 млн \$, і зараз гэта — адзін з лепшых, бібліятэчных будынкаў Амерыкі, у якім створаны цудоўныя і актуальныя інтэр'еры. Прастора добра арганізавана для чытача, паўсюль — графічныя і каляровыя паказальнікі.

Трэба адзначыць, што, нягледзячы на тэндэнцыю няўхільнага звароту да камп'ютэрных адказаў на запыты карыстальнікаў, амерыканскія бібліятэкары вельмі актыўна здзяйсняюць прапаганду кнігі і іншых бібліятэчных дакументаў як электроннымі сродкамі, так і традыцыйна друкаванымі інфармацыйнымі выданнямі. Напрыклад, Цэнтральная бібліятэка Лос-Анджэлеса вельмі добра рэкламуе свае

паслугі і калекцыі дакументаў на розных мовах свету — англійскай, іспанскай, кітайскай, японскай, карэйскай, рускай і нават армянскай. Шмат інфармацыйных буклетаў, бібліяграфічных дапаможнікаў надрукаваны бібліятэкай для бясплатнай раздачы, раскладзены яны ў спецыяльных ячэйках усюды: на кафедры рэгістрацыі, выставачных стэндах, у залах, каля камп'ютэраў і г.д. Рэклама зроблена ёмка, аформлена па законах графічнага дызайну і, што вельмі важна, адрасна, у адпаведнасці з рэальнымі запатрабаваннямі карыстальнікаў.

Не магу абысці ўвагай яшчэ адну бібліятэку — Цэнтральную публічную бібліятэку г. Дэнвера (шт. Каларада), якая знаходзіцца ў гістарычным будынку, мадэрнізаваным для сучасных патрэб. У 1995 г. да бібліятэкі было прыбудавана крыло, якое ўяўляе сабою гістарычную каштоўнасць. Мабыць таму ў 1997 г. у круглай зале цудоўнай прыбудовы адбыўся Саміт васьмі буйнейшых дзяржаў свету, якія прадстаўлялі прэзідэнты гэтых краін. Вось і нас прымалі ў гэтай зале... Бібліятэка па папулярнасці займае адно з галоўных месцаў сярод муниципальных устаноў у горадзе. Чытачамі яе з'яўляюцца 450 тыс. чалавек, а колькасць жыхароў г. Дэнвера складае 500 тыс. Звыш 85% жыхароў маюць чытацкія білеты, больш за гэтую лічбу толькі колькасць

жыхароў з вадзіцельскімі правамі. Фонд бібліятэкі — 9 млн тамоў. Цэнтральная бібліятэка з'яўляецца дэпазітарыем — захоўвае па 1 экз. усіх публікацый штата.

Аўтарытэт гэтай бібліятэкі — справа не выпадковая. Рэкламу, усе грамадскія сувязі бібліятэкі вельмі прафесійна і якасна здзяйсняе аддзел маркетынгу. Штогод ён рыхтуе справаздачу бібліятэкі тыражом 10 тыс. экз. і дасылае яе палітыкам, бізнесменам, членам розных карпарацый, асацыяцый і жыхарам г. Дэнвера. Паколькі бібліятэка павінна адпавядаць інтарэсам падаткаплацельшчыкаў, аддзел маркетынгу перыядычна вывучае і фарміруе грамадскую думку наконт фінансавай падтрымкі бібліятэкі і ўкаранення сучасных тэхналогій, падтрымкі розных бібліятэчных праектаў па навучанню жыхароў камп'ютэрнай граматыцы, работы з моладдзю і дзецьмі, вядзе перапіску з чытачамі і жыхарамі горада, займаецца выдавецкай і рэкламнай дзейнасцю бібліятэкі, распрацоўвае адзіную сімволіку для яе. І ў большасці выпадкаў грамадства і ўлада падтрымліваюць гэтыя пачынанні. Такая мэтанакіраваная і паслядоўная дзейнасць, безумоўна, спрыяе больш поўнаму выкарыстанню бібліятэкай усіх сваіх магчымасцей у кантэксце сацыякультурнага развіцця горада і штата. Здаецца, такі вопыт будзе вельмі карысным для публічных бібліятэк Беларусі, у структуры якіх пачалі актыўна працаваць аддзелы бібліятэчнага маркетынгу.

Summary

The article is devoted to the role of the public libraries of the USA in the development of society.

Нью-Йоркская публічная бібліятэка

Літаратура

1. Библиотеки и библиотечное дело США: комплексный подход / Под ред. В.В. Попова. — М.: "Логос", 1992. — 296 с.
2. Public Libraries. — 1998. Vol. 37, № 3. Использование электронного сервиса в публичных библиотеках США.
3. Шишкин В. Информационные технологии и современная библиотека // Библиотечный свет. — 1998. — № 4. — С. 5.
4. Березкина Н. Наследие Джефферсона: от папируса до лазерных дисков. — Библиотечный свет. — 1998. — № 4. — С. 28—30.
5. Иоселев Б. Первые сто лет // Библиотека. — 1997. — № 12. — С. 81—82.
6. О Бруклинской системе публичных библиотек (Штат Нью-Йорк, США). К 100-летию юбилею системы.
7. Hall R.V. A decade of solid support // Libr. j. — 1997. — Vol. 122, № 11. — P. 41—46: tab.
8. Статистика референдумов по выделению средств на строительство и развитие публичных библиотек в разных штатах США за 1996 г. и сравнительные данные за период 1987—1996 г.
9. Лапо П. В библиотеках США // Библиотечный свет. — 1997. — № 1. — С. 20—21.
10. Mansfield M. Ohio's OPLIN: the future of library service // Libr. j. — 1997. — Vol. 122, № 16. — P. 44—47.
11. Библиотечно-информационная сеть публичных библиотек Огайо (OPLIN): история создания, миссия, функции и возможности, доступные базы данных США.
12. Rogers M. MCI study shows libraries are top providers of Net access // Libr. j. — 1997. Vol. 122, № 15. — P. 25.
13. Популярность публичных библиотек как пунктов доступа в Internet среди населения США и Канады. Анализ результатов выборочного опроса.
14. St. Lifer E., Boehning J.C., Mazmanian A. Public libraries face fiscal challenges // Libr. j. — 1996. — Vol. 121, № 1. — P. 40—45: fig.
15. Структура бюджетных поступлений и динамика расходов публичных библиотек США в 1995—1996 финансовом году. Анализ результатов опроса, проведенного журналом "Library journal" в библиотеках всех штатов США.
16. St. Lifer E., Rogers M. Libraries rebound in elections to garner millions in tax levies // Libr. j. — 1996. — Vol. 121, № 20. — P. 14—15.
17. Успехи и неудачи публичных библиотек в разных штатах США по обеспечению увеличения местного финансирования своей работы в 1996 г. (США).
18. Удовиченко Н. Великие уравниатели // Библиотека. — 1997. — № 11. — С. 79—80.
19. О деятельности публичных библиотек США.